

Verlag Symposium

Burgerlijke
ongehoorzaamheid

Lobby met VNG

Meer ruimte
voor inspecteurs

Samen in
gesprek met GGD

Vrijdag 11 oktober | Hilvarenbeek

‘IKK – liever een wet die kinderen niet plet’

Hoe regelen we meer ruimte om jonge kinderen te geven wat ze nodig hebben om zich optimaal te ontwikkelen? Dat was de centrale vraag van het symposium ‘IKK – liever een wet die kinderen niet plet’. Met als uitgangspunt een concreet probleem met de opvang van peuters en kleuters in één leerspeeltuin in Hilvarenbeek (mag niet van de wet) lieten verschillende deskundigen hun licht schijnen over de situatie.

Conclusies en aanbevelingen

Hoe creëren we meer ruimte om jonge kinderen te geven wat ze nodig hebben?

- Organisaties voor opvang en onderwijs: wees, in overleg met de gemeente, burgerlijk ongehoorzaam jegens Onderwijsinspectie en GGD. Blijf vooral doen wat goed werkt en wat goed is voor de kinderen. Zorg dat je dat kunt blijven uitleggen.
- Gemeentebestuurders: neem in situaties dat het goed werkt voor de kinderen het advies tot handhaving van de inspectie niet over. Maak je besluit bij collega-bestuurders bekend en roep hen op in voorkomende situaties hetzelfde te doen.
- Organisaties voor opvang en onderwijs en gemeentebestuurders: blijf in gesprek met de inspectie. Laat weten dát je burgerlijk ongehoorzaam bent, waaróm dat is en bepleit je zaak.
- Gemeentebestuurders: vind bondgenoten en ga samen het gesprek aan met de GGD in je eigen regio. Doel: ruimte lospeuteren voor individuele inspecteurs om een onderbouwing toe te voegen aan het rapport waarin zij kunnen beschrijven waarom iets wat formeel niet mag toch gedoogd zou moeten mogen worden.
- Gemeentebestuurders: betrek de VNG bij de lobby richting de wetgever. Gemeenten zijn formeel opdrachtgever, klant en eigenaar van de GGD maar de extra ruimte voor inspecteurs om ongelijke situaties niet gelijk te beoordelen moet bij wet geregeld worden.
- Wetenschap: onderzoek niet óf gecombineerde opvang van peuters en kleuters zinvol is. Onderzoek hoe dit het beste kan gebeuren om de kwaliteit te leveren die kinderen nodig hebben om zich optimaal te ontwikkelen.
- Organisaties voor opvang: onderken de overeenkomsten in elkaars wensen, noden en 'het beste met de kinderen voor hebben'. Voorkom dat verschillen daarin dermate leidend kunnen lijken ('maatschappelijk' versus 'commercieel') dat ze uiteindelijk veroorzaken dat kinderen alsnog 'geplet' worden. Werk samen op wat je bindt.
- Organisaties voor opvang en onderwijs en gemeentebestuurders: bepleit massaal je zaak bij de Tweede Kamerleden die kinderopvang en/of onderwijs in hun portefeuille hebben. Vergeet vooral niet inzichtelijk te maken waar de praktijk stuk loopt op de wet.
- Wees bij het aangeven van je problemen zo concreet en duidelijk mogelijk over wat het is dat aangepast moet worden. Abstracties leiden tot meer gepraat – daarvoor is de situatie soms te nijpend.

De verschillende programmaonderdelen van het symposium droegen bij aan bovenstaande conclusies en aanbevelingen.

De praktijk

Twee praktijkvoorbeelden laten zien waar de wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK), een aanvulling op de wet Kinderopvang, ernstig knelt.

1. Leerspeeltuin Starrebos, Hilvarenbeek

Hilvarenbeek heeft een prachtige leerspeeltuin op de locatie Starrebos, opgezet om de overgang van peuter naar kleuterfase natuurlijk en soepel te laten verlopen. Stichting Samenwijs biedt opvang aan 24 kinderen van 3 en 4 jaar in één groep: acht peuters met een pedagogisch medewerker en zestien kleuters met een leerkracht. Hier kunnen de kinderen naar hartenlust samen spelen, leren van elkaar en op maat vertrouwen opdoen. Als het moment is gekomen om naar groep 1 te gaan is dat een logische, haast harmonieuze vervolgstap. Dankzij de begeleiders die de ruimte namen om elk kind te geven wat het nodig had. De leerspeeltuin past in een cultuur en methode van 'Samenwijs', met doorlopende ontwikkellijnen voor 0-13 jaar. Kinderen van alle leeftijden komen elkaar tegen op school en in de opvang om elkaar te helpen en over en weer van elkaar te leren.

Van de wet IKK moet de leerspeeltuin dicht. Een kind van 3 jaar, 11 maanden en 30 dagen mag nu eenmaal niet in een groep met meer dan vijftien anderen. Kan niet. Onder geen enkele voorwaarde. Precies 24 uur later acht de wet datzelfde kind bestand tegen groepen van dertig of meer oudere basisscholieren met één onderwijzer ervoor. Deze overgang is voor sommige kinderen te groot. En voor andere te klein. Zij zijn met 3 al toe aan de grotere kleutergroep. Maar ja. Dat mag ook niet. Zij zijn te jong.

2. Speelleercentrum De Wijde Wereld, Uden

Speelleercentrum 'De Wijde Wereld' in Uden heeft ook last van de getalsmatige beperkingen die de wet IKK oplegt. Directeur Jos van Zutphen doet de situatie uit de doeken. Een kleuterklas (groep 1) bestaat uit 27 kinderen met een leerkracht ervoor. Dat voldoet aan de eisen van de wet Primair Onderwijs. De onderwijstijd wordt veelvuldig afgewisseld met 'Wereldtijd', tijd voor ontspannen, ontmoeten en ontdekken buiten de klas. Volgens de wet valt dit type tijdsbesteding onder de BSO. Volgens de regels moet de groep van 27 kinderen in BSO-tijd gesplitst worden omdat de norm voor groepsgrootte overschreden wordt. Terwijl ze een minuut geleden samen in een groep onderwijstijd hadden. Wat maakt BSO-tijd zo wezenlijk anders dat hier de groep te groot zou zijn?

De inspectie heeft De Wijde Wereld er ook op aangesproken dat de leerlingen tijdens de middagpauze massaal samen lunchen, met slechts 3 begeleiders (op 110 kinderen). Volgens de methode van De Wijde Wereld helpen de kinderen van verschillende leeftijden elkaar en zorgen zij er samen voor dat de afspraken voor het eten worden nageleefd. "Het gaat er zo rustig en vriendelijk aan toe, er is nóóit gedoe. Op papier kun je dat natuurlijk niet zien, dus ik heb de inspecteur die er een punt van maakte van harte aangeraden terug te komen rond lunchtijd."

Ook De Wijde Wereld staat doorlopende leer- en ontwikkellijnen voor voor kinderen van 0-13 jaar.

Bestuurlijk dilemma

De verantwoordelijk wethouders in Hilvarenbeek en Uden staan vierkant achter de concepten van respectievelijk stichting Samenwijs en De Wijde Wereld. Op basis van het inspectierapport van de GGD moeten ze handhaven, maar ze willen dat helemaal niet. Gerrit Overmans, wethouder Samenleving in Hilvarenbeek, vindt het van de zotte dat hij een omgeving waar kinderen, leerkrachten en ouders duidelijk baat bij hebben zou moeten afbreken. "De pedagogisch begeleiders en leerkrachten weten wat de kinderen nodig hebben en hoe ze hen dat het beste kunnen geven. Dat is de basis voor het Samenwijsbeleid dat gemeente en stichting Samenwijs samen hebben ontwikkeld en dat moet het blijven."

Wethouder Dilek Odabasi (gemeente Waalwijk) herkent het probleem. Zij pleit voor burgerlijke ongehoorzaamheid en staat pal voor de opvang van jonge kinderen die formeel niet aan de wet voldoet, maar waarvan de organisaties kunnen onderbouwen dat deze de kinderen goed doet.

Inspectie

De Inspectie (GGD) is niet vertegenwoordigd op het symposium. We vinden het hoopgevend dat de inspectie aangeeft op landelijk niveau (met het ministerie van SZW) in gesprek te zijn over de knelpunten in de wet IKK.

Marianne Commies, afscheidnemend transitie manager bij stichting Samenwijs en in die rol tot en met vandaag verantwoordelijk voor verdere verbinding tussen en innovatie in opvang en onderwijs: "Bij de eerste inspectie van onze leerspeeltuin verontschuldigde de inspecteur zich bijna. Hij zag dat we onze zaken goed op orde hadden, maar de manier waarop we het geregeld hebben past niet bij de hokjes op het beoordelingsformulier die hij moet aanvinken." Er is een breedgedragen wens om individuele inspecteurs de ruimte te geven in dergelijke situaties met een persoonlijke toelichting te onderbouwen waarom een situatie toch zou moeten mogen voortbestaan, ook al voldoet deze formeel niet aan de regels. Uiteraard is dit een tussenoplossing. Het is nog beter als de wet IKK in zichzelf de ruimte laat om kwaliteit en innovatie daadwerkelijk te stimuleren.

Wat de wetenschap weet.

ONDERZOEKSVORSTEL IN VOORBEREIDING

Onze vraag: wat hebben jonge kinderen nodig om zich optimaal kunnen ontwikkelen? Twee prominente wetenschappers praten ons bij over hun bevindingen. Dr. Pauline Slot (Universiteit Utrecht) en prof. dr. Ruben Fukkink (Universiteit én Hogeschool van Amsterdam) werken momenteel in opdracht van het Kinderopvangfonds samen aan een onderzoeksvorstel. Doel: onderzoeken hoe de opvang van jonge kinderen van verschillende leeftijden samen in één groep bijdraagt aan hun ontwikkeling. Het onderzoek moet voor de zomer van 2020 gereed zijn.

Van de invloed die de wetenschap in het algemeen en hierboven genoemde onderzoek in het bijzonder heeft op de politiek en wetgeving mogen we geen wonderen verwachten. Zeker, Slot en Fukkink zijn geconsulteerd in de aanloop naar de wet IKK. Die inbreng kan zomaar verwateren wanneer meerdere partijen overeenstemming met elkaar moeten bereiken over de precieze formulering.

Prof. Dr. Ruben Fukkink:

'Peuter-kleuter-groep: Dubbeldenken over kinderopvang en onderwijs'

Enkele bevindingen:

- Opvang en onderwijs voor groepen kinderen van verschillende leeftijden is niet nieuw. Het concept is zelfs al oud (1530: 'decurion-systeem' van de Duitse onderwijzer Valentin Trozendorf). Meer recente voorbeelden zijn Jenaplan en Montessori.
- Van de motieven voor de groepsindeling is het pedagogische motief het belangrijkste (Meij & Schreuder). Hieronder vallen veiligheid, competentie, sociale interactie, normen en waarden.
- Empirisch onderzoek is nodig naar het pedagogisch klimaat in gemengde peuter/kleutergroepen.

Enkele kritische kanttekeningen gemengde peuter/kleuteropvang:

- het risico op schoolificatie (vrij vertaald: laat kinderen gewoon kind zijn en spelen, laat het onderwijs niet te vroeg beginnen).
 - Annerieke Boland: 'Ondanks herhaalde adviezen van de Onderwijsraad (2002; 2008; 2010; Een goede start voor het jonge kind, 2015) wordt in Nederland lange tijd weinig geïnvesteerd in de educatie en opvoeding van jonge kinderen en is er nauwelijks aandacht voor hun specifieke manier van leren. De brede bedoelingen van onderwijs - kwalificatie, socialisatie en subjectwording (Biesta, 2012) - zijn in het onderwijs aan het jonge kind uit balans'.
Een pleidooi voor meer aandacht voor educatie en pedagogiek in de kinderopvang?
- Het is toch ook voldoende als peuters en kleuters elkaar alleen bij gelegenheid ontmoeten en samen spelen? (De vraag is of deze 'light' versie van peuter/kleuteropvang leidt tot inclusie, dus dat de gehele groep één geheel wordt. De vraag is ook of je naar inclusie moet streven.)
- Als de kinderopvang meer 'verschoolt' zijn er dan voldoende beroepskrachten beschikbaar? Er is nu al een tekort aan leerkrachten en pm'ers (pedagogisch medewerkers).
- Vraagt intensieve samenwerking tussen organisaties en medewerkers binnen primair onderwijs en kinderopvang.
- Peuter/kleuteropvang van hoge kwaliteit staat of valt met de kwaliteit van de pedagogisch medewerker, biedt balans tussen leren en spelen, wordt ondersteund door beleid, omvat tweerichtingsverkeer tussen onderwijs en opvang en daarmee tussen de pm'er en de leerkracht.

Dr. Pauline Slot:

'Kwaliteit en optimale ontwikkelingskansen: rol van interacties, activiteiten en de groep'

- Het brein van kinderen tussen 0 en 3 jaar is het meest ontvankelijk voor het aanleren van vaardigheden op het gebied van taal, rekenen en sociale interactie.
- LKK: landelijk kwaliteitsonderzoek kinderopvang NL 2017-2019 (2-3 jr) (Slot et al., 2018) wijst uit dat de emotionele kwaliteit van de opvang een stuk hoger ligt dan educatieve kwaliteit.
- Opvang van jonge kinderen in een grote groep hoeft niet nadelig zijn. Voorwaarde is wel dat activiteiten in subgroepjes zijn afgestemd op de behoeften, ontwikkeling en interesses van de kinderen.
- In een kleine groep zijn kinderen meer gericht op de pedagogisch medewerker dan op elkaar. In zo'n groep is nog ruimte om meer contact tussen de kinderen (*peer interacties*) te stimuleren.
- Van nature richten pm'ers zich meer op het 'dyadisch perspectief' (de band tussen kind en begeleider) dan op het groepspectief (de banden tussen de kinderen onderling) terwijl die tweede van belang is voor de emotionele ontwikkeling.
- Het positieve resultaat van de ontwikkelingen van een kind zijn in hoge mate afhankelijk van de kwaliteiten van wie de groep begeleidt.

Het nut van regels.

Met (v.r.n.l. op de foto):

- Lisa Westerveld, Tweede Kamerlid GroenLinks, woordvoerder Kinderopvang.
- Gijs van Rozendaal (voorzitter Het Kinderopvangfonds en PACT voor Kindcentra)
- Marcelle Hendrickx, wethouder Jeugd en Onderwijs gemeente Tilburg en lid adviesraad PACT voor Kindcentra
- Sharon Gesthuizen (voorzitter Brancheorganisatie Maatschappelijke Kinderopvang)
- Dagvoorzitters Nadine Rozenberg en Arnoud van Leuven.

Niemand is tegen wet- en regelgeving in de kinderopvang.

Iedereen is voor regelgeving die professionals in het werkveld de ruimte laat om te doen wat helpt, wat nodig is (in plaats te doen wat 'moet').

Het goede aan de wet IKK is dat deze een gelijk speelveld creëert voor alle aanbieders van kinderopvang. Tegelijkertijd communiceert de wet gesteld wantrouwen. Wetgeving voor de kinderopvang is uit de aard der zaak gericht op marktregulering (gelijk speelveld), terwijl wetgeving onderwijs meer gericht is op het bereiken van (voornamelijk) didactische doelen.

De wet IKK beschrijft de omstandigheden waarbinnen kinderen worden opgevangen. Dit past bij de oude gedachte dat kinderopvang een arbeidsmarktinstrument is om ouders te stimuleren aan het werk te zijn. De wet zegt niets over pedagogiek of educatie, over de ontwikkeling van jonge kinderen.

Wetend dat zeer jonge kinderen het meest ontvankelijk zijn om vaardigheden op het gebied van taal, rekenen en sociale interactie te ontwikkelen is de wens dat de wet Kinderopvang in zijn geheel – en dus ook de aanvullende wetgeving in de wet IKK – uitgaat van de gewenste ontwikkeling van jonge kinderen en het kinderebrein.

De discussie over het nut of het belang van opvang in peuter/kleutergroepen (of leerspeeltuin of speelleercentrum) wordt onzinnig genoemd. Er is wel behoefte aan onderzoek dat helpt om die opvang optimaal af te stemmen op wat de jonge kinderen nodig hebben en dat helpt om vast te kunnen stellen dát de opvang is afgestemd op de behoeften van de jonge kinderen.

'Den Haag' is ontvankelijk voor goed gepresenteerde praktijkverhalen. Het helpt bovendien concreet aan te geven welke passage(s) in de wet maken dat het in de praktijk knelt.

Een wetsaanpassing is een lange route. Op kortere termijn valt mogelijk winst te boeken wanneer gemeenten in gezamenlijkheid de dialoog aangaan met de 'eigen' inspectie (GGD). Formeel is de gemeente co-eigenaar en opdrachtgever van de GGD en kan zij met deze dienst bespreken hoe meer ruimte voor de individuele inspecteur geregeld kan worden om situaties die goed zijn maar niet aan de regels voldoen toch toe te staan.

Uitzwaaimoment Marianne Commies

**(‘Wat er ook speelt in een land –
laat het vooral de kinderen zijn.’ – Loesje)**

In de speech waarmee Marianne Commies afscheid neemt als transitie-manager van Stichting Samenwijs gebruikt ze, “als Arnhemse meisje”, een tekst van ‘Loesje’ als motto. Er moet gespeeld mogen worden en er moet ruimte zijn voor een doorlopende ontwikkeling van een kind als het daaraan toe is. Door kinderopvang en onderwijs meer met elkaar te integreren kun je, zoals je nu in de praktijk al als vanzelf ziet gebeuren, kinderen passende begeleiding naar hun verdere levensfasen bieden. Ze hekelt de drang om alles meetbaar en controleerbaar te willen maken; niets weegt op tegen een medewerker die kan zien of een kind het naar zijn zin heeft. Dán kan een kind het meeste en beste uit zichzelf halen. “Geef ons liever een wet die kinderen én medewerkers in hun kracht zet!”

Aansluitend doet Arnoud van Leuven Marianne uitgeleide. Hij verwoordt zijn grote erkentelijkheid en waardering voor alles wat hij met, door en dankzij haar geleerd heeft. Met een verwijzing naar een uitspraak van sir Isaac Newton (‘Als ik verder heb gezien dan anderen, komt dat doordat ik op de schouders van reuzen stond’) eert hij Mariannes visionaire invloed op het Samenwijsbeleid. “We zwaaien je uit als transitie-manager, bestuurder en collega maar we gaan je mooie werk voortzetten. Hartstikke bedankt voor alles wat je voor ons gedaan hebt!”

